

**การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิด
เศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน***
**CULTURAL TOURISM MANAGEMENT BASED ON THE CONCEPT
OF SUSTAINABLE CREATIVE ECONOMY IN NAN PROVINCE**

จิระนันท์ ชัยรัตนคำโรจน์
Jiranan Chairatanakumrod
พภัฏสรณ์ วรภัทร์ธีระกุล
Paphatsorn Woraphatthirakul
มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
Western University, Thailand
E-mail: jiranan_c@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) ศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกและวิเคราะห์ข้อมูล อ่านผล ตีความ และหาข้อสรุป ผลการวิจัยพบว่า 1) จังหวัดน่านมีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชน เครือข่ายการท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว โดยอาศัยการพัฒนาชุดความรู้ และภูมิปัญญาในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมสำหรับบริบทสังคมในปัจจุบัน 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดน่าน จากศักยภาพด้านการท่องเที่ยว การยอมรับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ดังนั้นจึงส่งผลที่เด่นชัดในเรื่องประโยชน์ในการรักษาฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว รักษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการบริหารการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว การบริการและบุคลากรด้านการท่องเที่ยว พร้อมทั้งงบประมาณสนับสนุนการท่องเที่ยวได้ตรงตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ การกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และ 3) แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืน คือ จังหวัดน่านมีจุดแข็งที่สำคัญโดยเฉพาะความเป็นเอกลักษณ์ล้านนาด้านประเพณี วัฒนธรรม ศิลปกรรมและโบราณ

* Received 9 May 2021; Revised 20 October 2021; Accepted 26 October 2021

สถานทั้งดงาม ดังนั้นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้เกิดการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชนท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึงและยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการ, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์, จังหวัดน่าน

Abstract

The objectives of this research article were to 1) study cultural tourism management, 2) study factors affecting cultural tourism management, and 3) study cultural tourism management approaches based on the concept of the sustainable creative economy in Nan Province. Qualitative research was used by in - depth interviews with 40 key informants. The research instruments were interview and analysis questions, reading the results, interpreting and conclusions. The research results found as follows: 1) Nan province has organized cultural tourism in the form of community participation, network tourism, and attractions by developing a set of local knowledge and wisdom appropriate for the current social context. 2) The factors affecting tourism management in Nan province showed that due to its tourism potential, along with being accepted by local stakeholders, it has a remarkable effect on the benefits of tourism site recovery, culture and local wisdom, and tourism management to improve the quality of tourist attractions, services, and tourism personnel along with budget support for the tourism needs of residents in the area to direct the development of tourism as creative economy concept participation of all sectors involved. 3) Cultural tourism management guidelines based on the concept of the sustainable creative economy is that Nan Province has important strengths, especially for Lanna uniqueness in tradition, culture, art, and beautiful archaeological sites. Therefore, opportunities should be given to people as well as the public and private sectors to work together in systematic management in order to create economic opportunities for thorough and sustainable income distribution to local communities.

Keywords: Management, Cultural Tourism, Creative Economy Concept, Nan Province

บทนำ

การท่องเที่ยวถือว่าเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยและมีความสำคัญโดยตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจส่งผลให้ความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศดีขึ้น จากยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) รวมถึงแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 - 2564) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ ทั้งด้านคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว บุคลากรการท่องเที่ยว และโครงสร้างพื้นฐานรวมทั้งการสร้างสมดุลของการพัฒนาทั้งในมิติของพื้นที่ เวลา กิจกรรม รูปแบบ และกลุ่มนักท่องเที่ยว เพื่อการสร้างรายได้และกระจายรายได้สู่ชุมชน และการเตรียมความพร้อมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสู่การเติบโตในอนาคต บนพื้นฐานของการลงทุนพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการทำงานอย่างบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ซึ่งได้กำหนดวิสัยทัศน์ทางการท่องเที่ยวของประเทศ คือ “ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีคุณภาพบนพื้นฐานความเป็นไทย เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน” จากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐ ที่มุ่งส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับประชาชน โดยใช้กระบวนการเพิ่มตลาดใหม่และตลาดเฉพาะกลุ่ม เพื่อเร่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวต่างประเทศที่มีคุณภาพเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศ กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวชาวไทยท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ในปัจจุบันนักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไป โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญและสนใจแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรม ชุมชน รวมทั้งการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพเพิ่มมากขึ้น (กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวจึงต้องเน้นให้ความสำคัญกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวเฉพาะด้านมากขึ้น จากการเปิดตัวโครงการท่องเที่ยววิถีไทย และการเติบโตของสายการบินต้นทุนต่ำ ช่วยกระตุ้นการท่องเที่ยวของไทยฟื้นตัวได้ในระยะสั้นและเติบโตสูงขึ้น แม้ว่าที่ผ่านมาการท่องเที่ยวจะได้รับผลกระทบจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่สำคัญ เช่น เหตุการณ์ที่เกิดจากภัยธรรมชาติ เหตุการณ์ก่อการร้าย เหตุการณ์ทางการเมือง เป็นต้น (หทัยรัตน์ วัฒนพฤกษ์ และคณะ, 2563)

จังหวัดน่าน ซึ่งตั้งอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย เป็นพื้นที่จังหวัดเมืองรองที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิถีชุมชนตามโครงการ “12 เมืองต้องห้าม... พลาด Plus” ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ด้วยประวัติศาสตร์ความเจริญรุ่งเรืองเคียงคู่มากับอาณาจักรสุโขทัย มีเจ้าผู้ครองนครติดต่อกันมาถึง 64 องค์ นับแต่ราชวงศ์สุโขทัยสืบทอดกันมาถึงราชวงศ์หลวงดิน มหาวงศ์ซึ่งเป็นต้นตระกูล ณ น่านในปัจจุบัน

เป็นราชวงศ์สุดท้าย จึงทำให้จังหวัดน่านมีรากฐานและโครงสร้างสังคมเมืองที่ซับซ้อนประเพณี มีกฎระเบียบข้อบังคับ ที่เข้มงวดและถ่ายทอดเข้าสู่สายเลือดและจิตวิญญาณของประชาชนชาวน่านจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งอย่างไม่ขาดสาย หล่อหลอมให้เกิดสรรพศาสตร์ต่าง ๆ อันเป็นภูมิปัญญาของบรรพชนอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นภาษา วรรณกรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ปรัชญากรรม และดุริยศิลป์ โดยเฉพาะจิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์ที่โดดเด่นเป็นที่รู้จักทั่วไป (ณัด ไบยา และคณะ, 2562) นอกจากนั้นยังมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งชาติพันธุ์พื้นที่ราบและชาติพันธุ์พื้นที่สูง ซึ่งแต่ละชาติพันธุ์จะมีวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม ภาษา การแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ส่งผลให้จังหวัดน่านเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และศิลปวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงไปถึงความเป็นอยู่ของชุมชนล้านนาในอดีตได้ ในปี พ.ศ. 2548 ได้มีมติคณะรัฐมนตรีประกาศให้พื้นที่ใจกลางเมืองน่านและเวียงพระธาตุแช่แห้งเป็นเขตเมืองเก่าและเมืองโบราณแห่งชาติที่ 2 รองจากเกาะรัตนโกสินทร์ เพื่อเป็นต้นแบบของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และประกาศเป็นเขตพื้นที่พิเศษเมืองเก่าของ อพท. จากพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงตรัสกับชาวน่านในปี พ.ศ. 2547 ไว้ว่า “อยากให้จังหวัดน่านรักษาวัฒนธรรมอย่างนี้ไว้” จังหวัดน่านได้นำมาเป็นกรอบในการพัฒนาจังหวัดภายใต้วิสัยทัศน์ “เมืองแห่งความสุข เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ธรรมชาติสมบูรณ์ การเกษตรมั่นคง ชุมชนเข้มแข็ง ท่องเที่ยวยั่งยืน” มียุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวให้เจริญเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน เพื่อให้เป็นเมืองที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยว โดยการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวอยากมาเยี่ยมชมและใช้เวลาในการพำนักรักยาว ทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเยี่ยมชมอุทยานแห่งชาติและธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเยี่ยมชมวัดและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมของชุมชน ในลักษณะประชารัฐโดยนอกจากจะไม่ทำลายต้นทุนการท่องเที่ยวเดิมแล้ว ยังต้องใช้ประโยชน์ให้สมดุลกับระบบนิเวศ (สำนักงานจังหวัดน่าน, 2563)

จากการผลักดันนโยบายรัฐบาลเพื่อการกระตุ้นการท่องเที่ยวที่ผ่านมาทำให้กระแสการท่องเที่ยวในจังหวัดน่านเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้มีนักท่องเที่ยวหลั่งไหลมาเพิ่มมากขึ้นอย่างเป็นทวีคูณ เกิดผลกระทบทั้งทางบวกและลบต่อทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชน เพราะผลของการท่องเที่ยวที่เพิ่มสูงขึ้นนำไปสู่ความเสื่อมโทรมของสถานที่ท่องเที่ยว และการสูญเสียมูลค่าทางวัฒนธรรม จึงอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเปรียบเสมือนดาบสองคม ถ้าไม่มีการวางแผนการจัดการอย่างเหมาะสม ย่อมก่อให้เกิดการทำลายคุณค่าและบรรยากาศเมืองเก่าที่มีชีวิตของน่าน ส่งผลให้ความนิยมของนักท่องเที่ยวลดลง สภาพในปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น มีการจัดการโดยผู้ประกอบการซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชนที่อาจขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดการการท่องเที่ยว (นรินทร์

สังขาริษา, 2554) สภาพปัญหาทางสังคม และเศรษฐกิจเป็นบพสะท้อนถึงวิถีชีวิต การซื้อขาย ข้างทางสินค้าในรูปแบบดั้งเดิม เป็นสิ่งสนับสนุนการขายสินค้าที่แสดงออกทางวัฒนธรรม และ วิถีของสังคมเมืองของเศรษฐกิจนอกระบบ เป็นตัวผลักดันให้มีส่งเสริมการท่องเที่ยวมา ประยุคต์เข้ากับวิถีชีวิตของชุมชน โดยแหล่งชุมชนสำคัญ ๆ กลายเป็นอัตลักษณ์การท่องเที่ยว เชิงพื้นถิ่นของชุมชนนั้นต่อไป (พัสสรณ์ วรภัทร์ธิระกุล, 2563)

ดังนั้นจากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่ยั่งยืนของจังหวัดน่าน” โดยผู้วิจัยให้ความสำคัญในประเด็นแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะบรรลุผลสำเร็จได้จะต้องประกอบไปด้วย ในเรื่องใดบ้าง จากนโยบายภาครัฐที่เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ที่เป็นการพัฒนา เศรษฐกิจบนพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ มาเป็นกรอบในการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัด น่านให้เกิดความยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการสร้างความตระหนักแก่ชุมชนให้เกิดความห่วงแหนและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อนำนานสู่ “เมืองแห่งความสุข เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ธรรมชาติสมบูรณ์ การเกษตรมั่งคั่ง ชุมชนเข้มแข็ง ท่องเที่ยวยั่งยืน” ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก ตามขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ โดยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้ดำเนินการศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ ผลงานวิจัย บทความทางวิชาการต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงข้อมูลทางวิชาการที่ได้ จากการสืบค้นทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อทางเว็บไซต์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ต้องการ และจัดทำข้อมูลใหม่ให้ครอบคลุมกับความเป็นจริงมากที่สุด

2. กลุ่มเป้าหมาย เพื่อเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกและสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณา เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่สามารถให้ข้อมูลได้ดีที่สุด เป็น 4 กลุ่ม มีดังนี้ กลุ่มที่ 1 บุคลากร

หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 7 คน ได้แก่ รองผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน,ผอ.ททท.สำนักงานน่าน, ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดน่าน,วัฒนธรรมจังหวัดน่าน,พัฒนาชุมชนจังหวัดน่าน,ท้องถิ่นจังหวัดน่าน ผู้จัดการสำนักงานพื้นที่พิเศษ (อพท 6) กลุ่มที่ 2 บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 10 คน ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มที่ 3 บุคลากรภาครัฐกิจการท่องเที่ยว จำนวน 5 คน ได้แก่ หอการค้าจังหวัดน่าน สมาคมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดน่าน สมาคมโรงแรมและท่องเที่ยวจังหวัดน่าน ผู้ประกอบการโรงแรม ทัวร์ และร้านอาหาร ผู้แทนสื่อวิทยุ/โทรทัศน์ท้องถิ่นในจังหวัดน่าน และกลุ่มที่ 4 บุคลากรภาคประชาสังคม จำนวน 18 รูป/คน ได้แก่ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดน่าน,เจ้าอาวาสวัดหนองแดง, ประธานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดน่าน ผู้แทนกลุ่มผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน (O-TOP) ผู้แทนขายของฝากของที่ระลึก ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นักท่องเที่ยว รวมทั้งสิ้น 40 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างในประเด็นที่เกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะบรรลุผลสำเร็จได้จะต้องประกอบไปด้วยในเรื่องใดบ้าง จากนโยบายภาครัฐที่เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ที่เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ มาเป็นกรอบในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในจังหวัดน่าน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย

4. การวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยแบบเชิงพรรณนาโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งแบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) การตรวจสอบ สามเส้าด้วยข้อมูล (Data Sources Triangulation) 2) การตรวจสอบสามเส้าด้วยนักวิจัย (Investigator Triangulation) 3) การตรวจสอบสามเส้าด้วยทฤษฎี (Theory Triangulation) และ 4) การตรวจสอบสามเส้าด้วยวิธีการ (Methodologic Triangulation) (Thurmond, V. A., 2001) แล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหาให้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่เลือกใช้เพื่อนำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนา (บุษกร เชี่ยวจินดา กานต์, 2561) ในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยมีกระบวนการ ดังนี้ 1) อ่านทำความเข้าใจและจับประเด็นหลัก จากการจดบันทึกข้อมูลภาคสนามที่มาจาก การสังเกตการณ์สนทนาอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อนำประเด็นที่ได้จากทั้งสองวิธีมาเป็นข้อมูลประกอบในการเขียนวิเคราะห์ข้อมูล 2) ถอดเทปการสัมภาษณ์เชิงลึกจากเครื่องบันทึกเสียงอย่างละเอียดแบบคำต่อคำ หลังจากถอดเทปเสร็จผู้ศึกษาใช้เวลาในการนั่งอ่านบทสนทนาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อทบทวนประเด็นการสนทนาและทำความเข้าใจ เรื่องราวของผู้ให้ข้อมูลแต่ละบุคคล 3) หาข้อมูลที่มีความหมายเหมือนกันของข้อมูลแต่ละชุด แยกแยะข้อมูล ของแต่ละบุคคล จากนั้นจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นหลักที่ตั้งไว้ และ

4) นำข้อมูลที่ได้จากการการสังเกต การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการมาประกอบ กับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ที่ผ่านการจัดกลุ่มข้อมูลเรียบร้อยแล้ว เพื่อนำมาวิเคราะห์ ตีความ ให้มีความเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎีที่นำมาใช้ในบทบทวนวรรณกรรมพร้อมทั้งให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์คำถามการวิจัยในการศึกษา

ผลการวิจัย

1. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน ผลการวิจัย พบว่าเป็นกระบวนการที่มีความเป็นพลวัต มีการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถในการจัดการอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยยะสำคัญ 3 ประการ อันได้แก่ 1) การขยายการรับรู้คุณค่ามรดกวัฒนธรรมในชุมชน 2) การสร้างระบบในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมโดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง 3) การเปลี่ยนผ่านจากการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมหาชนสู่การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดน่าน (พ.ศ. 2561 - 2564) ได้ดำเนินการภายใต้วิสัยทัศน์ “เมืองแห่งความสุข เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ธรรมชาติสมบูรณ์ การเกษตรมั่งคั่ง ชุมชนเข้มแข็ง ท่องเที่ยวยั่งยืน” จากยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด การขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยองค์ความรู้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจในลักษณะประชารัฐ โครงการยกระดับอุตสาหกรรมเครื่องเงินและผ้าทอน่านสู่นวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ และยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวให้เจริญเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน จากการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน ผู้ประกอบการ และคนในชุมชน เพื่อให้ได้แนวทางในการวางแผนพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ซึ่งเป็นส่วนสำคัญเพื่อให้น่านเป็นเมืองที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน โดยสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ส่วนบุคคลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

1.1 จากประเด็นสัมภาษณ์นโยบายการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน โดยสอดคล้องกับรองผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“จังหวัดน่านให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยองค์ความรู้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจเป็นอันดับที่ 1 และยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเจริญเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน เป็นอันดับที่ 4 โดยมีเป้าหมายเพื่อให้น่านเป็นเมืองที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน โดยกำหนดกลยุทธ์ 5 ด้าน คือ 1) การค้นหาพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน 2) การบริหารจัดการภาครัฐและชุมชนท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ 3) การพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ด้านการท่องเที่ยว 4) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่การท่องเที่ยวหนาแน่น

(Intensive tourism) และ 5) การยกระดับแหล่งท่องเที่ยวให้มีความเป็นสากลและยั่งยืน” (รองผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน, 2563)

1.2 จากประเด็นสัมมนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิด เศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว โดยสอดคล้องกับ ภาณุวัฒน์ ชัดนาค ผอ.สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดน่าน ได้แสดง ความคิดเห็นว่า

“ททท มีการทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายใต้ชื่อ “ทึมน่านท่องเที่ยว” โดย ได้บูรณาการแผนงานให้เป็นไปในแนวทางทิศทางเดียวกัน เน้นการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างสรรค์รักษาสืบสาน ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม รวมทั้งนำแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นมิตรกับ สิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวปลอดภัยให้เป็นไปตามเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก สามารถรองรับการเดินทางท่องเที่ยวของคนทุกคนในอนาคต ซึ่งจะทำให้จังหวัดน่านมีศักยภาพ ในการแข่งขัน รวมทั้งเป็นการอำนวยความสะดวกทั้งผู้อยู่และผู้มาเยือน” (ภาณุวัฒน์ ชัดนาค, 2563)

1.3 จากประเด็นสัมมนาการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูด ความสนใจของนักท่องเที่ยวและเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามา ท่องเที่ยว โดยสอดคล้องกับ สโรช รัตนมาศ วัฒนธรรมจังหวัดน่าน ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“น่าน เป็นเมืองที่มีคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์ต่อเนื่องมายาวนาน เชื่อกันว่า เป็นเมืองคู่แฝดกับเมืองหลวงพระบางของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จากพลัง ความร่วมมือร่วมใจของประชาชนชาวจังหวัดน่าน ดำรงรักษาพื้นที่ประวัติศาสตร์บริเวณ “ใจเมืองน่าน” และ “เวียงพระธาตุแช่แห้ง” การใช้งานศิลปวัฒนธรรมเป็นสื่อสร้างความ สมานฉันท์ปรองดองของคนในน่าน เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ศิลปวัฒนธรรม สร้างคุณค่าและ มูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม ได้แก่ สินค้าและบริการทางวัฒนธรรมและผลิตภัณฑ์ ราววัฒนธรรมของดีบ้านฉัน” โดยมีเป้าหมายว่าในปี 2564 น่านจะสมัครเข้าเป็นเครือข่ายเมือง สร้างสรรค์ของ UNESCO ด้านหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน” (สโรช รัตนมาศ, 2563)

1.4 จากประเด็นสัมมนาการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิง สร้างสรรค์ โดยสอดคล้องกับ สุขสันต์ เพ็งดิษฐ์ ผู้จัดการสำนักงานพื้นที่พิเศษเมืองเก่า (อพท.6) ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“การชูแนวคิด น่านเมืองเก่าที่มีชีวิต เป็นการสร้างจุดขายด้านความเป็นอัตลักษณ์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดึงนักท่องเที่ยวร่วมสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม วัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมโบราณสถานในชุมชนเทศบาลเมืองน่าน อพท.เข้ามาส่งเสริมประสานงาน พร้อมสนับสนุนกิจกรรมในชุมชน ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ให้เข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยการสร้างองค์ความรู้ วิสัยทัศน์ ผ่านกระบวนการคิดอย่างเป็นขั้นตอนให้กับชุมชนเพื่อให้คนในท้องถิ่นเกิดการตระหนัก หวงแหนและมีส่วนร่วมผลักดัน” (สุขสันต์ เพ็งดิษฐ์, 2563)

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า 1) ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดน่าน โดยต้องยอมรับว่าเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพในหลากหลายมิติที่สนับสนุนการจัดการการท่องเที่ยว ทั้งวิถีชีวิต ภูมิปัญญาด้านศิลปะและวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมมีเอกลักษณ์เรียบง่ายตามแบบวิถีชีวิตของท้องถิ่นในท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่โดดเด่นในภูมิภาคล้านนาตะวันออก ประกอบกับปัจจุบันได้มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางมาท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตและการอนุรักษ์วัฒนธรรมของจังหวัดน่าน ซึ่งมีผลดีต่อเศรษฐกิจรายได้ของประชาชนโดยภาพรวมสูงขึ้น 2) อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม มีผลมาจากการยอมรับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ดังนั้นจึงส่งผลที่เด่นชัดในเรื่องประโยชน์ในการรักษาฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวรักษาวรรณกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการบริหารการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว การบริการและบุคลากรด้านการท่องเที่ยว พร้อมทั้งงบประมาณสนับสนุนการท่องเที่ยวได้ตรงตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ การกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และ 3) คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดน่าน มีการท่องเที่ยวควบคู่กับการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมให้คงความเป็นเอกลักษณ์ที่ดั้งเดิม ได้มีการขับเคลื่อนการยกระดับเมืองน่านให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ประเภทเมืองหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้านของ UNESCO นอกจากนี้ยังเป็นเขตพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองเก่ามีชีวิต ซึ่งส่งผลให้จังหวัดน่านเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เมืองเก่ามีชีวิตที่สร้างรายได้จากการนำทุนวัฒนธรรมมาเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ส่วนบุคคลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

2.1 จากประเด็นสัมภาษณ์ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว โดยสอดคล้องกับรองผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“ความเป็นเอกลักษณ์ล้านนาด้านประเพณี วัฒนธรรม ศิลปกรรมและโบราณสถานที่งดงาม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม พร้อมอัยาศัยไมตรีของชาวเมืองน่านที่เป็นเสน่ห์และสร้างความประทับใจให้แขกบ้านแขกเมือง มาเที่ยวชมความเป็น “น่านเมืองเก่าที่มีชีวิต” มีโครงการทางเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดรายได้ของคนในพื้นที่ในลักษณะแหล่งเรียนรู้

แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเชิงวัฒนธรรม ซึ่งสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มในเชิงพาณิชย์ ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดน่านเกิดความยั่งยืนได้” (รองผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน, 2563)

2.2 จากประเด็นสัมภาษณ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม สุรพล เขียรสูตร นายกเทศบาลเมืองน่าน ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“คำว่าเมืองเก่าหลายคนอาจจะมองในเรื่องของสถาปัตยกรรม มองโครงสร้างที่เป็นอาคาร วัด บ้านเก่า ซึ่งเราก็อธิว่าสิ่งเหล่านี้เป็นหนึ่งในตัวตนของน่าน เป็นความภาคภูมิใจว่าวัดคนน่านเป็นแบบนี้ บ้านน่าน สถาปัตยกรรมใช้วิถีคิดแบบนี้ พอเราเห็นภาพลักษณ์ของสิ่งที่เป็นสถาปัตยกรรมแบบนี้ เรารู้แล้วว่านี่คือเมืองเก่า แต่คำว่ามีชีวิตมันมีองค์ประกอบอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องก็คือ ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม ในตัวศิลปะเองก็มีหลายสาขา ไม่ว่าจะเป็นจิตรกรรม ฝาผนัง ศิลปะในการปั้น ศิลปะทางการดนตรีต่าง ๆ เราก็จะเห็นว่าในองค์ประกอบที่มาหล่อหลอม มันเป็นตัวตนของน่าน” (สุรพล เขียรสูตร, 2563)

2.3 จากประเด็นสัมภาษณ์คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยสอดคล้องกับพระครูพิบูลนันทวิทย์ เจ้าอาวาสหนองแดง ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน ในส่วนของวัดเก่าแก่หรือโบราณสถาน จะต้องมีการเผยแพร่ข้อมูลความรู้ประวัติความเป็นมาของสถานที่แห่งนั้น เพื่อให้เห็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และมีกิจกรรมสร้างสรรค์ให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมการแต่งกาย การกินเหมือนคนในพื้นที่ เพื่อให้ได้รับประสบการณ์และความประทับใจต่อสถานที่ท่องเที่ยว” (พระครูพิบูลนันทวิทย์, 2563)

2.4 จากประเด็นสัมภาษณ์การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยสอดคล้องกับสโรจ รัตนมาศ วัฒนธรรมจังหวัดน่าน ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“จากพลังความร่วมมือร่วมใจของประชาชนชาวจังหวัดน่าน ที่เขาดำรงรักษาพื้นที่ประวัติศาสตร์บริเวณ “ใจเมืองน่าน” และ “เวียงพระธาตุแช่แห้ง” นำมาซึ่งมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2548 ประกาศให้พื้นที่บริเวณดังกล่าว เป็นพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าน่าน ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นเมืองเก่าลำดับที่ 2 ต่อจากกรุงรัตนโกสินทร์ พร้อมกันให้ความเห็นชอบแผนแม่บทและผังแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าน่าน โครงการปรับปรุงอาคารศาลากลางจังหวัดน่าน (หลังเก่า) เพื่อเป็น

หอศิลปวัฒนธรรมเมืองน่านและแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมล้านนาตะวันออก เป็นศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมล้านนาตะวันออกที่สืบทอดประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น” (สรุข รัตนมาศ, 2563)

2.5 จากประเด็นสัมมนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยสอดคล้องกับนักท่องเที่ยว ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“น่านไม่ได้มีเพียงความงามของธรรมชาติเป็นจุดขาย แต่น่านยังมีสีสันของวิถีชุมชน ซึ่งเป็นดังสะพานแห่งกาลเวลาพาข้ามสู่ภาพอดีตเมืองน่านให้กลับมาแจ่มชัดอีกครั้ง มากไปกว่าเส้นทางไหว้พระอัมบุญ ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ‘กระซิบรักบรรลือโลก’ หรือ ‘ปูม่านยาม่าน’ แห่งวัดภูมินทร์ บ่อเกลือภูเขา วิถีไทลื้อ และดอยเสมอดาว ปลายทางที่แสนเนิบช้าอย่างน่าน ยังมีเรื่องราวของเส้นทางท่องเที่ยววิถีชุมชนเป็นอีกโจทย์ที่น่าสนใจ โดยเสน่ห์ของการท่องเที่ยววิถีชุมชนเมืองน่านอยู่ที่การหยิบยกอัตลักษณ์ของแต่ละถิ่นยามาเล่าใหม่ด้วยจังหวะลีลาที่ต่างกัน บ้างเป็นเกร็ดประวัติศาสตร์ บ้างเป็นงานสืบสานวัฒนธรรมที่ใกล้สูญหาย บางกิจกรรมสร้างสรรค์โดยผู้เฒ่าวัยเกษียณ” (นักท่องเที่ยว, 2563)

2.6 จากประเด็นสัมมนาการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยสอดคล้องกับ สุขสันต์ เฟื่องดิษฐ์ ผู้จัดการสำนักงานพื้นที่พิเศษเมืองเก่า (อพท.6) ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“การดำเนินงานของ อพท ได้เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม หรือ Co - Creation คือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ และเพิ่มอีก 1 ร่วม คือร่วมเป็นเจ้าของ หรือ Co - Own เป็นกุญแจเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยใช้การประสานเชื่อมโยงเครือข่ายจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาควิชาการ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน” (สุขสันต์ เฟื่องดิษฐ์, 2563)

3. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน พบว่า

3.1 จังหวัดน่านมีจุดแข็งที่สำคัญโดยเฉพาะความเป็นเอกลักษณ์ล้านนาด้านประเพณี วัฒนธรรม ศิลปกรรมและโบราณสถานทั้งดงาม ดังนั้นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนตลอดจนภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมกันในการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กระจายตัวอย่างทั่วถึงและเป็นฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าตามแนวคิดเศรษฐกิจ

สร้างสรรค์ยั่งยืนในจังหวัดน่าน โดยสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล สุรพล เขียรสูตร นายกเทศบาลเมืองน่าน ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“การพัฒนาเมืองน่านให้เป็นเมืองเก่าที่มีชีวิตให้ยั่งยืนที่แท้จริงไม่ใช่แค่ปรับปรุงภูมิทัศน์ เพราะภูมิทัศน์ที่สวยงามก็เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญเท่านั้น แต่การให้พื้นที่เมืองน่านเป็นเมืองเก่าที่มีชีวิต เราต้องสร้างความภูมิใจผ่านตัวตนของเขา เช่น มิติการใช้ภาษา การใช้อักษรเมือง ภาษาพูดแบบน่าน การแต่งกายเสื้อผ้าเมืองน่าน อาหารการกิน การใช้วัสดุอาหาร มาเป็นอาหารสุขภาพของเมืองน่านเพื่อให้คนน่านทุกคนทุกระดับมีส่วนร่วม อีกมิติหนึ่งคือศิลปะ สถาปัตยกรรม ภูมิปัญญา ซึ่งเป็นความภูมิใจในอัตลักษณ์ของตัวเอง มีความห่วงใยในตัวตน ซึ่งหลาย ๆ มิติเหล่านี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย แต่การที่จะปลูกเข้าไปในจิตวิญญาณของคนเมืองน่านเพื่อให้ทุกคนรู้สึกว่าเป็นเมืองน่าน ทุกคนมีส่วนในการปกป้องอัตลักษณ์เมืองน่าน ต้องใช้มิติการจัดการตนเองอย่างมีส่วนร่วม” (สุรพล เขียรสูตร, 2563)

3.2 การมุ่งเน้นพัฒนาพื้นที่ต้นแบบเพื่อสร้างการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ตามเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก (Global Sustainable Tourism Criteria: GSTC) และขับเคลื่อนเมืองน่านตามแนวทางเครือข่ายเมืองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ด้านหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน ด้วยปัจจัยศักยภาพที่เป็นทุนเดิมของชุมชน หากจังหวัดน่านได้เป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของ UNESCO สาขาด้านหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน ก็จะเชื่อมโยงกับจังหวัดเชียงใหม่ - สุโขทัย ที่เป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ด้านนี้เช่นเดียวกัน โดยสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล สุขสันต์ เพ็งดิษฐ์ ผู้จัดการสำนักงานพื้นที่พิเศษเมืองเก่า (อพท.6), ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“อพท. มุ่งเน้นพัฒนาพื้นที่ต้นแบบเพื่อสร้างการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ตามเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก (Global Sustainable Tourism Criteria: GSTC) และขับเคลื่อนเมืองน่านตามแนวทางเครือข่ายเมืองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ด้านหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน ด้วยปัจจัยศักยภาพที่เป็นทุนเดิมของชุมชน หากจังหวัดน่านได้เป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของ UNESCO สาขาด้านหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน ก็จะเชื่อมโยงกับจังหวัดเชียงใหม่ - สุโขทัย ที่เป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ด้านนี้เช่นเดียวกัน จะทำให้กลายเป็นเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งของภูมิภาคด้วย” (สุขสันต์ เพ็งดิษฐ์, 2563)

3.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวและการสนับสนุนจากหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง และคนในชุมชน ไม่ควรมุ่งเน้นประโยชน์ทางด้าน

เศรษฐกิจเพียงด้านเดียวเป็นสำคัญ ควรมุ่งเน้นวัตถุประสงค์และความต้องการของเจ้าของชุมชน และประโยชน์ที่ชุมชนพึงจะได้รับอย่างยั่งยืนในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านคุณภาพชีวิต ความมั่นคงทางสังคม ความงามทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล ภาณุวัชร อันสนธิ์ ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดน่าน ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“จุดเด่นของพื้นที่น่านคือความเข้มแข็งของวิถีชีวิต วัฒนธรรม และโบราณสถานที่ยังคงทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้คนในพื้นที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงามไว้ได้อย่างสมบูรณ์และที่สำคัญคือการทำงานร่วมกันของ “ทีมบ้านท่องเที่ยว” ซึ่งประกอบไปด้วยหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและภาคธุรกิจการท่องเที่ยวเข้าร่วมเป็นคณะทำงาน และเมื่อเป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโกแล้ว คนทั่วโลกจะรู้จักน่าน จะทำให้จังหวัดน่านมีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวให้กับคนน่านมากยิ่งขึ้น ดังนั้น จังหวัดน่านจะต้องเตรียมความพร้อมในการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว ผลลัพธ์ทางการท่องเที่ยว และยกระดับสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้มีความเป็นมาตรฐานสากลและขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้ชุมชนอนุรักษ์ทุนทางวัฒนธรรมของตัวเองไม่ให้ถูกกลืนและสูญหาย รักษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น อัตลักษณ์น่านให้คงอยู่เหมือนเดิม ส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดน่านเกิดความยั่งยืนต่อไป” (ภาณุวัชร อันสนธิ์, 2563)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปราย ได้ว่า

1. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) รวมถึงแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ให้มีความสำคัญกับการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนสู่ความสมดุลในทุกมิติอย่างบูรณาการและเป็นองค์รวม เพื่อการสร้างรายได้และกระจายรายได้สู่ชุมชน ต้องมีการจัดการการท่องเที่ยวด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และมีการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ยุวดี หัสดี, 2562) โดยมียุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และอนุรักษ์รักษามรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนที่ยึดหลักการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การสร้างรูปแบบจากการพัฒนาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในเชิงเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มคุณค่าและมูลค่าจากฐานอัตลักษณ์ของชุมชนสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 2) พัฒนากลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างการรับรู้ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนในด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3) การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนและเครือข่ายเพื่อเพิ่มระยะเวลาพำนักร ผ่านการยกระดับกิจกรรมการท่องเที่ยว 4) การพัฒนา

บุคลากร องค์ความรู้ในชุมชนและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ภัทรอาภรณ์ เอี่ยมวิริยาวัฒน์, 2561) มุ่งเน้นรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้ลักษณะของการท่องเที่ยวมีการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง และสามารถสร้างความยั่งยืนในการท่องเที่ยวได้ (พระชยานันท์หมณี และคณะ, 2560)

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีผลมาจาก 1) ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดน่าน 2) อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และ 3) คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดน่าน โดยจะส่งผลต่อการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมของชุมชนจากปัจจัยที่สัมพันธ์ ได้แก่ คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ศักยภาพรองรับการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวและการบริหารจัดการ (รณชัย บุญสอน, 2562) และการนำสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางธรรมชาติที่โดดเด่นสวยงาม ความน่าสนใจแปลกใหม่ของวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ มาเป็นจุดขายที่จะให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น และต้องทำให้การท่องเที่ยวเจริญเติบโตอย่างมีขอบเขตภายใต้ขีดความสามารถของการรองรับของพื้นที่นั้น เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด โดยมีกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวระดับเมืองรองรับการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวคุณภาพ ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบหลัก 25 องค์ประกอบย่อย ภายใต้แนวคิดชื่อว่า “MADE MISS” หรือเที่ยวเมืองรองทำให้เกิดความฉิวฉ่า ทำให้ภาคภูมิภาคเอกชน ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการนำกลยุทธ์แต่ละด้านมาเป็นตัวขับเคลื่อนที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันและมีประสิทธิภาพมากขึ้น (ลัดดา ศรีอัมพรเอกุล, 2560) พร้อมทั้งการสร้างเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทุกระดับ โดยยึดหลักความต้องการของคนในชุมชน เป็นการกระตุ้นให้เห็นถึงความสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยใช้การท่องเที่ยวในการขับเคลื่อนพัฒนาชุมชน ส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันของชุมชน ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพัฒนาประชาสังคมท้องถิ่นให้สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืน (ชมพูนุท ภาณุภาส, 2559) และการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมเมืองเก่า นาน ที่ยังคงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและอัตลักษณ์ของชุมชนควบคู่กับการพัฒนาอย่างยั่งยืน จะเห็นได้ว่ารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการสร้างหรือการเพิ่มมูลค่าให้แก่ทรัพยากรที่มีอยู่ให้สูงที่สุด ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติหรือวัฒนธรรม นำมาสร้างนวัตกรรมสร้างสรรค์ออกมาเป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว สินค้าหรือบริการการท่องเที่ยวใหม่ ๆ โดยความร่วมมือจากทั้งผู้ประกอบการและชุมชน โดยสามารถสร้างการมีส่วนร่วมการเรียนรู้และเพิ่มทักษะให้แก่นักท่องเที่ยวได้ (ปิรันธ ชินโชติ และธีรวัฒน์ จันทิก, 2559)

3. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพในหลากหลายมิติที่สนับสนุนการจัดการการท่องเที่ยว และมีหน่วยงานภาครัฐสนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมกับยุค

ปัจจุบัน ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนตลอดจนภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการอย่างเป็นระบบจะเป็นแนวทางการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนได้ เนื่องจากรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างอัตลักษณ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น จะต้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีบทบาท และให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ มีการส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องศิลปวัฒนธรรมในแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของตนให้กับชุมชน มีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยภาครัฐ ภาคเอกชนหรือผู้ประกอบการธุรกิจ และประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การกำหนดนโยบายเพื่อให้การกำหนดนโยบายของภาคต่าง ๆ เป็นไปในทางเดียวกันและมีจุดประสงค์และเป้าหมายเดียวกัน (วรรณวีร์ บุญคุ้ม และคณะ, 2558) อันจะเป็นพื้นฐานของการสร้างความยั่งยืนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดน่านต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย สรุปได้ว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาและฟื้นฟูทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่แล้ว ส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในเชิงกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพสามารถเชื่อมโยงธรรมชาติศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน กล่าวคือเป็นการต่อยอดจากฐานทุนเดิมที่มีอยู่ ทั้งทุนทางด้านสังคมและวัฒนธรรม การเพิ่มมูลค่าและคุณค่าแก่ทรัพยากรการท่องเที่ยวบนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม สร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่แปลกใหม่โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อยกระดับศักยภาพการแข่งขันของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นำไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์สถานที่ โดยนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม และมีโอกาสได้ใช้ชีวิตร่วมกันกับเจ้าของสถานที่ และเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์สถานที่ ด้วยจังหวัดน่านมีศักยภาพและความหลากหลายของทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ความพร้อมในด้านคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวแก่ผู้มาเยี่ยมเยือน ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ หรือ “3A’s” คือ 1) ความน่าดึงดูดใจของสถานที่ (Attraction) เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้อยากเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวแล้วเกิดความประทับใจ เป็นสิ่งที่ให้ความรู้หรือความเพลิดเพลินแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวมีความแตกต่างกันไปตามความต้องการและความสนใจของนักท่องเที่ยวแต่ละคนแต่ละกลุ่ม 2) ความสะดวกในการเข้าถึง (Accessibility) เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยมีเส้นทางหรือเครือข่ายคมนาคมที่สามารถเข้าถึงแหล่ง

ท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัย ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงกันระหว่างแหล่งท่องเที่ยว กับบริเวณใกล้เคียง และ 3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) มีสิ่งอำนวยความสะดวก เป็นองค์ประกอบ เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามายังแหล่งท่องเที่ยวได้ประทับใจ ทำให้นักท่องเที่ยวอยากจะทำท่องเที่ยวในวันขึ้น หรือกลับมาเที่ยวซ้ำในโอกาสหน้า นอกจากนั้น มีการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยความร่วมมือของทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชนและชุมชนในรูปแบบของ Co - Creation คือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบและร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน จะทำให้เกิดทุนทางสังคม (Social Capital) เพิ่มขึ้นจากทุนทางสังคมที่เป็นมรดกตกทอด ทำให้กลไกการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ซึ่งกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ใน บริบทของประเทศไทยมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การค้นหาอัตลักษณ์ (Identity) และการทำความเข้าใจคุณค่าของวัฒนธรรม 2) การค้นหาความโดดเด่นและสร้างความแตกต่าง 3) การหยั่งรู้ ความต้องการของตลาดในเชิงลึก 4) การสร้างเสริมคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว และ 5) การปรับเปลี่ยนกลวิธีการพัฒนาตลาด ดังนั้นจะเห็นว่า ความยั่งยืนของการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ที่สำคัญคือการเข้ามามีส่วนร่วมในการ บริหารจัดการท่องเที่ยวและทรัพยากรการท่องเที่ยวของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในจังหวัดน่าน ข้อเสนอแนะที่ได้จาก การศึกษาในครั้งนี้ 1) นโยบาย/วิสัยทัศน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมีความชัดเจน เพื่อเสริมสร้างทั้งประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน มีกลไกบริหาร จัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรมและ สิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน และเพิ่มศักยภาพให้แหล่งท่องเที่ยวทุกอำเภอรวมถึงเป็นแหล่งกระจาย รายได้สู่ท้องถิ่นที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาได้อย่าง เป็นธรรม 2) ต้องมีการพัฒนาศักยภาพบุคคลในชุมชนเพื่อการจัดการด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้ ประชาชนสามารถจัดการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ มุ่งก่อให้เกิดประโยชน์เชิง พาณิชนัยและสาธารณะ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). คู่มือการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- ชมพูนุท ภาณุภาส. (2559). การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไทยพวนโดยชุมชน. ใน ดุษฎีนิพนธ์วิทยาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์กีฬา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ถนัด ใบยา และคณะ. (2562). โครงการการพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนข้อมูลความรู้เพื่อการพัฒนาจังหวัดน่าน (น่านฟอร์ม). ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- นรินทร์ สังข์รักษา. (2554). การศึกษาสภาพการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดนครปฐม. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นักท่องเที่ยว. (12 ธันวาคม 2563). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน. (จิระนันท์ ชัยรัตนคำโรจน์, ผู้สัมภาษณ์)
- บุษกร เชี่ยวจินดาگانต์. (2561). เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา. วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, 13(25), 103-118.
- ปิรันธ ชินโชติ และธีรวัฒน์ จันทิก. (2559). รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของสวนผึ้ง. Veridian E-Journal, Silpakorn University, 9(1), 250-268.
- พภัสสรณ์ วรรณภัทรธระกุล. (2563). การบริหารจัดการการค้าข้างทางตามนโยบายของกรุงเทพมหานคร. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 7(2), 244-256.
- พระครูพิบูลนนท์วิทย์. (23 ธันวาคม 2563). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน. (จิระนันท์ ชัยรัตนคำโรจน์, ผู้สัมภาษณ์)
- พระชยานันท์ และคณะ. (2560). ความสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในล้านนา. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน.
- ภัทรอาภรณ์ เอี่ยมวิริยาวัฒน์. (2561). การพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อยกระดับชุมชนสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านพุน้ำร้อน อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภาณุวัชร อันสนธิ์. (17 ธันวาคม 2563). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน. (จิระนันท์ ชัยรัตนคำโรจน์, ผู้สัมภาษณ์)
- ภาณุวัฒน์ ชัดนา. (16 ธันวาคม 2563). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน. (จิระนันท์ ชัยรัตนคำโรจน์, ผู้สัมภาษณ์)
- ยุวดี หัสดี. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รณชัย บุญสอน. (2562). การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนพื้นที่ลุ่มน้ำโขง จังหวัดหนองคาย. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, 11(1), 232-243.

- รองผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน. (21 ธันวาคม 2563). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน. (จิระนันท์ ชัยรัตน์คำโรจน์, ผู้สัมภาษณ์)
- ลัดดา ศรีอัมพรเอกกุล. (2560). การพัฒนากลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวระดับเมืองรองเพื่อรองรับการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุคุณภาพ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วรรณวีร์ บุญคุ้ม และคณะ. (2558). การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างอัตลักษณ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดสุพรรณบุรี. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สโรช รัตนมาศ. (18 ธันวาคม 2563). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน. (จิระนันท์ ชัยรัตน์คำโรจน์, ผู้สัมภาษณ์)
- สำนักงานจังหวัดน่าน. (2563). แผนพัฒนาจังหวัดน่าน (พ.ศ. 2561 - 2565) ฉบับทบทวนรอบปี พ.ศ. 2564. น่าน: สำนักงานจังหวัดน่าน.
- สุขสันต์ เพ็งดิษฐ์. (2 ธันวาคม 2563). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน. (จิระนันท์ ชัยรัตน์คำโรจน์, ผู้สัมภาษณ์)
- สุรพล เขียวสุตร. (16 ธันวาคม 2563). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน. (จิระนันท์ ชัยรัตน์คำโรจน์, ผู้สัมภาษณ์)
- หทัยรัตน์ วัฒนพฤกษ์ และคณะ. (2563). การจัดการการท่องเที่ยวประมงพื้นบ้านเพื่อสนับสนุนเมืองเก่าสงขลาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน. วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์, 8(1), 32-41.
- Thurmond, V. A. (2001). The point of triangulation. Journal of Nursing Scholarship, 33(3), 25-38.